

ROMERSKE RETSKILDER

I UDTOG VED

DR. **HOLGER FEDERSPIEL**

OVERSATTE AF

A. B. DRACHMANN OG H. FEDERSPIEL

TREDIE FORØGEDE UDGAVE

NYT NORDISK FORLAG · ARNOLD BUSCK
KØBENHAVN MCMXXX

FORORD TIL FØRSTE UDGAVE

Nærværende Oversættelse af Dr. Federspiels Retskilder er blevet til paa den Maade, at Prof. Drachmann har oversat Texten paa Dansk og Dr. Federspiel derefter sammenholdt hans Manuskript med den latinske Original. For Oversættelsen bærer vi saaledes i Forening Ansvaret. — Paa tvivlsomme Steder har vi raadspurgt Sinten's tyske Oversættelse; desuden har Prof. Jul. Lassen vist os den Velvillie at gennemse Dele af Manuskriptet og meddele os talrige Vink og Bemærkninger dertil. For denne hans Medvirkning, der har været os overordentlig værdifuld, bringer vi ham herved vor bedste Tak.

Under Oversættelsen har det fremfor alt været vor Bestræbelse at gjengive de tekniske Ord og Udtryk saa vidt muligt overalt paa samme Maade. Helt har dette ikke kunnet gennemføres; i visse Tilfælde har det medført nogen Haardhed i Udtrykket, som naar *actio* de fleste Steder er gjengivet ved *Søgsmaal* (sjeldnere ved *Søgsmaaletsret*), *tradere* ved *overgive* o. desl. Forholdet er jo dette, at der ikke findes noget dansk Ord der dækker f. Ex. det latinske *actio*, fordi Sagen selv (en Række bestemte Procesformer, hvis Anvendelighed er Betingelsen for at gjøre en Fordring gjældende) ikke findes i dansk Ret. Det har i disse Tilfælde forekommet os nødvendigt at stemple et enkelt dansk Ord til at være Ækivalent for det latinske, og herved kunde en vis Vilkaarlighed ikke undgaas.

For at lette Brugen af Oversættelsen ved Siden af den latinske Text (der selvfølgelig er uundværlig for den Studerende) er dels Paragraftallene overalt anførte over Siden, dels Sidetallene i den latinske Udgave tilføiede i Marginen. Henvisninger i Texten til Sidetal refererer sig dog altid til Oversættelsens Paginering, hvor intet andet

er angivet. — Paa enkelte Steder er for Tydeligheds Skyld lidt mere medtaget af de citerede Kildesteder; derimod er intet udeladt af hvad der findes i den latinske Udgave.

Kjøbenhavn, i August 1907.

FORORD TIL ANDEN UDGAVE

Anden Udgave af »Romerske Retskilder« i Oversættelse slutter sig i det Hele nøie til anden Udgave af »Romerske Retskilder« paa Originalsproget. Dog har det, da de to Bøger skulde udkomme samtidig og gjøres færdige i ret kort Tid, ikke overalt været muligt at tilvejebringe fuld Overensstemmelse; Hovedvægten er lagt paa, at den latinske Udgave ikke skulde indeholde noget Stykke, der ikke tillige fandtes i Oversættelsen.

Paa visse Punkter har vi særlig af Hensyn til Bogens Brug i Norge, ment at maatte gjøre Udvalget i Oversættelsen noget fyldigere end i den latinske Udgave. Vi har her taget det videst mulige Hensyn til den kyndige og velvillige Kritik af første Udgave, som Prof. M. Ingstad har fremsat i Tidsskrift for Retsvidenskab 22de Aargang 1909, S. 357—73. Udvidelserne bestaar dels i Optagelse af enkelte Stykker fra Bruns's Samling¹⁾, dels og fornemmelig i en betydelig Udvidelse af Afsnittene om Familieret. Ved Valget af Kildesteder til dette Afsnit har vi i det væsentlige fulgt Prof. Lassens »Forlæsninger over romersk Privatret« (Kbhvn. 1904), dog med endel Udeladelser og nogle Tilføielser. Vi har anset det for rigtigst at samle dette nye Stof under § 104, medens Prof. Lassen saavel i sin Lærebog som i »Forlæsninger« har behandlet det meste af det under Personretten (§ 16—21). For at lette Oversigten er Overskrifterne fra § 16—21 gjentagne over de vedkommende Afsnit af § 104, med Vedføielse af Paragraphtallet; ligeledes er der selvfølgelig under § 104 henvist til de faa Kildesteder, der allerede er optagne under § 16—21. For disse Afsnits Vedkommende bringer altsaa den danske Oversættelse betydelig mere Stof end det latinske Udvalg; kun i det sidste Afsnit af § 104

¹⁾ Citeres efter 7de Udgave, Tübingen 1909.

(Ægteskabet), hvor den latinske Udgave er udvidet med en Del nyt Stof, er der atter i det væsentlige Overensstemmelse. Dette gjælder ogsaa for Afsnittet om Arveretten, hvor den latinske Udgave ligeledes er blevet udvidet; de to Udgaver har her fælles Stof. Det større Udvalg af Kildesteder om Arveret i norsk Oversættelse, der er udgivet af J. Jorstad (Kr:a 1916), har det ikke været vor Mening at overflødiggjøre.

Ogsaa i andre Henseender har vi næsten overalt kunnet tage Prof. Ingstads Forslag og Henstillinger til Følge. Saaledes har vi gennemgaaende betegnet de Steder, der menes at skyldes Justinians Redaktion, ved at indeslutte de interpolerede Ord i Vinkelparentheser (< — >). At foretage et selvstændigt Studium af den omfattende Interpolationslitteratur har dog ikke været os muligt med den stærkt begrænsede Tid, der stod til vor Raadighed; vi har maattet nøies med at følge Anvisningerne i den sidste Udgave af Corpus Juris ved Mommsen, Krüger, Schöll og Kroll (1911—14). For Benyttelsens Skyld maa mærkes, at Vinkelparentheserne er anvendt ikke blot hvor Stedet er sikkert interpoleret, men ogsaa hvor det blot er mistænkt; samt at det ifølge Sagens Natur ikke altid er muligt at faa en læselig Text ved at overspringe de indklamrede Ord, idet baade Justinians Redaktorer ofte har omskrevet den oprindelige Text, og Oversættelsen, selv hvor dette ikke er Tilfældet, ikke altid kan gjengive den latinske Text saaledes at Tilføielserne kan udskilles uden Skade for Meningen. — I de Stykker der er taget fra Institutionerne er ikke hele Kildeforholdet, men kun Justinians Tilsætninger betegnede; dog er ofte henvist til Gaius's Lærebog, hvor denne i større Omfang ligger til Grund. — Ligeledes har vi — omend med nogen Betænkelighed — fulgt Prof. Ingstads Henstilling om at medtage Angivelsen af de Skrifter af ældre Jurister, hvorfra Stykkerne i Digesterne er tagne; endelig har vi vedføiet Aarstallet for Stykkerne af Codex og Novellae, hvor det kunde angives. — Paa ganske enkelte Punkter har vi ikke ment at burde ændre 1ste Udgaves Form; dette gjælder saaledes Oversættelsen af *divus* ved »høisalig«, af *aureus* ved »Dukat« (og Tilføielsen af »Dukat«, hvor den latinske Text har et ubenævnt Tal, jfr. S. 38 Anm.), samt af *societas* ved »Fælledsskab«. Alle disse Punkter er af rent

oversættelsestechnisk Natur, og Bibeholdelsen af den oprindelig valgte Form vil neppe kunne paavirke Bogens Brugbarhed.

Paa Grund af den knappe Tid, der har været til Udarbeidelsen, er det ikke helt lykkedes at undgaa Gjentakelser af de optagne Stykker; dog er der, som det har vist sig ved Registræts Udarbeidelse, nu kun faa tilbage af den Slags. Helt havde de kunnet undgaas, hvis vi havde kunnet ændre Bogens Plan saaledes at den fremtraadte som et Udtog af de romerske Retskilder i deres overlevede Orden; vi er tilbøielige til at tro at en saadan Ordning netop i en Bog, der bruges ved forskellige Universiteter, vilde være den mest praktiske, og vil, dersom der skulde fremkomme et Ønske derom, i en ny Udgave eventuelt tage det til Følge. I nærværende Udgave har vi maattet nøies med at lette Brugen af Bogen ved Tilføielse af et Register over alle optagne Stykker.

Kjøbenhavn, i Juli 1918.

FORORD TIL TREDIE UDGAVE

Tredie Udgave er i alt væsentligt et uforandret Optryk af Anden Udgave, idet der dog er taget Hensyn til de nyeste Interpolations-Forskninger.

Tanken om en Omordning af Stoffet er opgivet, da en Henvendelse til Bogens Brugere har vist, at der ikke næredes noget Ønske i saa Henseende.

Kjøbenhavn i September 1930.

A. B. DRACHMANN.

H. FEDERSPIEL.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Første Del. Retshistorie.

Første Kapitel. Indtil Republikkens Ophør.

	Side
§ 1. Udgangspunkter for Retsudviklingen. De tolv Tavlers Lovgivning	1
§ 2. Republikkens Lovgivning efter de tolv Tavlers Love. Sædvaneret	2
§ 3. Interpretatio. Retsvidenskab i Republikkens Tid	3
§ 4. Det prætoriske Fdikt	4
§ 5. Retsudviklingens Karakter. <i>Ius gentium</i>	6

Andet Kapitel. Under Keiserdømmet indtil Justinian.

§ 6. Lovgivning: Senatsbeslutninger; keiserlige Forordninger	6
§ 7. Magistraternes Edikt og Retsvidenskaben i Keisertiden	7

Anden Del. Retssystemets almindelige Del.

§ 12. Indledende Bemærkninger	10
-------------------------------------	----

Første Kapitel. Personret.

§ 13. Indledning	10
§ 14. Slaver	14
§ 16. Familien	18
§ 17. Fædremagt. Børn i Afhængighed	19
§ 19. Standsforringelse	21
§ 21. Kjøen, Alder, Sindstilstand og deslige	22

Andet Kapitel. Retshaandhævelsen.

§ 22. Oversigt over det romerske Processystem	24
§ 23. Aktionssystemet	25
§ 24. Overgang og Ophør af Søgmaal	28
§ 25. Exceptio (Indsigelse). Replicatio (Modindsigelse)	30
§ 26. Virkninger af Processens Indledning (<i>litis contestatio</i>) og af Domfældelse (<i>res iudicata</i>). Exekution. Konkurs	31

	Side
§ 27. Interdikter	33
§ 28. Gjenindsættelse i tidligere Tilstand	33

Tredie Kapitel. *Retshandler.*

§ 29. Begreb og Inddelinger	34
§ 30. Villieserklæringernes objektive Fremtrædelsesmaade. Overenskomsttheorien	35
§ 31. Fortsættelse: Overenskomster til Gunst for Trediemand	40
§ 32. Fortsættelse: Retshandlers Indgaaelse ved Repræsentant	45
§ 33. Fortsættelse: Former for Retshandler	51
» Fortsættelse: Udtrykkelige og stiltiende Villieserklæringer	54
§ 34. Umyndighed og Villiesmangel	58
§ 35. Error in motivis. Urigtige og bristende Forudsætninger	69
§ 36. Tvang, Svig og andre Ugyldighedsgrunde	79
» Sammenligning med dansk Ret: Villiestheori og Tillids- theori	84
» Mangler ved Retshandelens Indhold	84
§ 37. Retshandlers Ugyldighed	86
§ 38. Retshandlers Indhold	89
§ 39. Betingelser og Tidsbestemmelser	90
§ 40. Donatio (Gave)	107

Tredie Del. *Retssystemets specielle Del.*

Første Kapitel. *Tingsret:*

I. Indledning.

§ 41. Tingsrettens Begreb	115
§ 42. Ting. Ting udenfor Omsætning (<i>Res extra commercium</i>). Ingens Ting (<i>Res nullius</i>)	115
§ 43. Inddelinger af Ting	119

II. Possessio.

§ 44. Besiddelse og Possessio	125
§ 45. Fortsættelse: Possessio	133
§ 46. Fortsættelse: Retsbeskyttelsen for Possessio	141
§ 47. Iuris eller quasi possessio (Rettigheds eller uegentlig Besiddelse)	148

III. Ejendomsret.

§ 48. Ejendomsrettens Begreb. Arter	151
§ 49. Eiendomsrets Erhvervelse og Ophør i Almindelighed ..	157
§ 50. Bemægtigelse og Frugterhvervelse	159
§ 51. Impensae. Accessio. Specificatio (Bekostninger)	168
§ 52. Derivativ Erhvervelse af Eiendomsret	183
§ 53. Extinktiv Erhvervelse af Eiendomsret: Hævd	195

	Side
§ 54. Eierklagerne	207
„ Eiendommens Retsbeskyttelse iøvrigt	215
§ 55. Actio Publiciana in rem (Publicius's tinglige Søgmaal)	218
IV. Begrændsede tinglige Rettigheder.	
§ 56. Begrændsede tinglige Rettigheder i Almindelighed. Servituter	221
§ 57. Prædialservituter. Inddelinger og Arter	223
§ 58. Personalservituter	227
§ 59. Servituters Stiftelse	236
§ 60. Servituters Ophør	241
§ 61. Servituters Retsbeskyttelse	246
§ 62. Emphyteusis og Superficies	248
§ 63. Panteret. Historisk Udvikling. Begreb	251
§ 64. Panterets Stiftelse og Gjenstand	256
§ 65. Panterettens Indhold i Almindelighed	262
§ 66. Panthaverens Retsbeskyttelse	268
§ 67. Pantsætning af Rettigheder	272
§ 68. Lovbestemt og judiciel Panteret	273
§ 69. Flerhed af Panterettigheder over samme Ting	274
§ 70. Panterettens Ophør	279
§ 71. Tilbageholdelsesret	283

Andet Kapitel. *Obligationsret.*

I. Almindelig Del.

§ 72. Obligationsforholdets Begreb	285
§ 73. Obligatio naturalis	285
§ 74. Fordringsrettighedernes Indhold i Almindelighed	288
§ 75. Fortsættelse	291
§ 76. Om Stiftelsesmaaderne i Almindelighed	297
§ 77. Om Nødvendigheden af Form eller Causa for Kontrakter	297
§ 78. Skyldnerens Pligt til at yde Opfyldelsesinteressen	299
§ 79. Fortsættelse: Ydelsens Umulighed	299
§ 80. Fortsættelse: Skyldners Mora	311
§ 81. Fortsættelse: Vanhjemmelsansvar	316
„ Fortsættelse: Mangler ved Ydelsen	325
§ 82. Flerhed af Subjekter i Obligationsforhold	328
§ 83. Personskifte i Obligationsforhold	236
§ 84. Fordringsrettighedernes Retsbeskyttelse	340
§ 85. Om Obligationsforholds Ophør. Indledende Bemærkninger	345
§ 86. Betaling og Datio in solutum	345
§ 87. Kreditors Mora	349

	Side
§ 88. Compensatio (Modregning)	355
§ 89. Novatio (Fornyelse)	359
§ 90. Obligationsforholds Ophævelse ved Parternes derpaa umiddelbart rettede Overenskomst	362
§ 91. Ophør ifølge Ydelsens Umulighed. Andre Ophørsgrunde	366

II. Speciel Del.

A. Kontraktmæssige Forpligtelser.

§ 92. Stipulatio	368
§ 93. Skriftlig indgaaede Forpligtelser. Haandskrifter	369
§ 94. Obligationes quae re contrahuntur (Forpligtelser der indgaas »i Gjerning«, o: Realkontrakter)	373
§ 95. Ubenævnte (Real-) Kontrakter	379
§ 96. Forpligtelser som stiftes ved Overenskomst	381
§ 97. Pacta vestita	392
§ 98. Kautio	394

B. Quasi-kontraktmæssige Forpligtelser.

§ 99. De quasi-kontraktmæssige conditiones	398
§ 100. Negotiorum gestio (Uanmodet Forretningsførelse)	400
§ 101. Søgmaal til Deling af Sameie	405

C. Forpligtelser ifølge Delikt og quasi ifølge Delikt.

§ 102. Forpligtelser ifølge Delikt	405
§ 103. Forpligtelser der affødes som (quasi) af Delikt	409

Tredie Kapitel. Oversigt over Familie- og Arveret.

§ 104. Familieret	412
„ A. Familien	412
„ B. Forældremagt. Børn i Afhængighed	415
„ C. Andre Afhængighedsforhold	432
„ D. Standsforringelse	437
„ E. Kjøen, Alder, Sindstilstand og deslige	439
„ F. Ægteskabet	454
§ 105. Arveret. Indledning	462
§ 106. Testamentarisk Arv	468
§ 107. Intestatarv	477
§ 108. Arvs Erhvervelse og Fortabelse	490
§ 109. Legater og mortis causa capiones (Erhvervelser ved Dødsfald)	497